

1544

(La noia) que hem vist

(ALDC, IX, 2173. La noia que hem vist és bonica)

La distribució dels resultats corresponents a aquest mapa permet estudiar-ne aquests trets: 1) la variació vocàlica de la persona 4 del present d'indicatiu de l'auxiliar *haver*, *hem/ham*; 2) l'ús de l'auxiliar *ésser*, *sem/som*; 3) la concordança del participi amb el relatiu femení precedent.

1) La primera persona del plural del llat. HABERE era HABEMUS, origen del cat. *havem* 10, 62, 85, 188, però, usada com a auxiliar, es va contreure sovint en *HEMUS, que va donar *hem*, pron. [em]/[em] en cat. principatí, [əm] en bal. i [am] en val. (*ham* en Escrig, 1851) i la part oest del cat. nord-occ., una obertura que afecta freqüentment el segment inicial *em-*, *en-* (veg. *embut* al PALDC, II, mapa 113; *enclusa* al PALDC, VII, mapa 975, i *encendre*, a l'ALDC, II, mapa 289); compareu el mapa amb el de “Ja hem arribat” (mapa 1543).

2) El cat. ant. usava sovint l'auxiliar *ésser* amb verbs pronominals, intransitius, amb idea de moviment o canvi d'estat, i certs altres verbs (*poder*, *voler*, etc.). Aquest ús encara perviu en ross. (“*sem arribat(s)*”, veg. mapa 1543) que fins i tot s'ha estès abusivament a verbs transitius, com *veure* (“que *sem vist*”).

3) En cat. ant. el participi solia concordar amb el complement que precedia (“La mercè que Deus m'ha feta”), construcció mantinguda en part del bal. i del ross. (“que *sem vista*” 2, 4, 8), però la resta del domini lingüístic ha generalitzat la falta de concordança (“La noia que hem vist”, “que hem vist” 87, 94, 100, “que hem vedet” 93).

Des d'un punt de vista geogràfic, notem: a) la pervivència de la forma originària *havem* en unes poques localitats i l'obertura de *h[ɛ]m/h[e]m* en *h[a]m* del val. i part del cat. nord-occ.; b) l'ús de l'auxiliar *ésser* amb verbs transitius en ross., extensió d'un ús més restringit; c) el triomf a la major part del domini lingüístic de la manca de concordança, tret de parlars mall. i ross., que tendeixen a mantenir-la (“que hem vista”, “que sem vista”).

Quant a la normativa “en els parlars que mantenen la concordança, és més habitual quan el pronom és femení [...] que quan és masculí plural [...]”. En el cas del masculí singular hi ha coincidència amb la solució invariable” (GIEC, 2016: 492).

